

Wiadomości Numizmatyczne, R. LXII, 2018, z. 1–2 (205–206)

DOI 10.24425/wn.2018.125049

BARBARA BUTENT-STEFANIAK

MONETY Z WYKOPALISK Z SIANOWA (POWIAT KOSZALIŃSKI)

ABSTRACT: During archaeological excavation conducted in the area of a multicultural settlement in Sianów, Koszalin district, the West Pomeranian Voivodeship, in 2016 12 small, modern-time coins were discovered, dated from the 18th to 20th century.

Stanowisko nr 1 w Sianowie (m., pow. koszaliński, woj. zachodniopomorskie) położone jest w obrębie Równiny Słupskiej, na południowym stoku wzniesienia, po zachodniej stronie drogi (ul. Ogrodowa) łączącej Sianów ze Skibnem (ryc. 1). Stanowisko zostało odkryte w trakcie prospekcji terenowej prowadzonej w ramach AZP jeszcze w 1980 r. Odnaleziono wtedy 11 fragmentów ceramiki nowożytniej.

W związku z budową obwodnicy Koszalina i Sianowa na S-6 wraz z odcinkiem S-11 od węzła „Bielice” do węzła „Koszalin-Zachód” — etap II, na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Szczecinie, przeprowadzono badania archeologiczne stanowiska nr 1. Badania prowadził Instytut Archeologii i Etnologii PAN. W 2013 r. zrealizowano archeologiczne badania powierzchniowe, poprzedzające planowaną inwestycję, w trakcie których nie zarejestrowano żadnych zabytków, a w 2014 r. odbyły się niewielkie badania sondażowe na terenie przyszłej budowy, podczas których odkryto trzy obiekty archeologiczne oraz sześć fragmentów ceramiki datowanej na okres późnego średniowiecza/nowożytność. Prace prowadziła firma ZBR J. Gawęda, a kierownikiem badań był Przemysław Paruzel, na zlecenie GDDKiA Oddział w Szczecinie.

Pierwsze szerokopłaszczyznowe badania archeologiczne w obrębie stanowiska nr 1 przeprowadzono w okresie od 18 listopada 2015 r. do 10 maja 2016 r. Badania prowadził Instytut Archeologii i Etnologii PAN, a pracami badawczymi

kierował dr Leszek Żygadło oraz mgr Andrzej Zyśko. Przebadano wówczas obszar 37 arów, w obrębie których natrafiono na 116 obiektów ziemnych, ceramikę, przedmioty żelazne i brązowe, blaszki, kości zwierzęce, fragmenty kafli, guziki brązowe, pięć monet, fragmenty fajek itp.

Drugi etap badań archeologicznych tego stanowiska w obrębie dodatkowych 30 arów powierzchni przeprowadzono w okresie od 29 czerwca 2016 r. do 1 września 2016 r. W trakcie prac natrafiono na 108 obiektów ziemnych, ceramikę, przedmioty żelazne, brązowe i ołowiane, fragmenty kafli, dachówek, fajek, przedmioty kamienne i krzemienne, kości zwierzęce itp. Stanowisko osadnicze w Sianowie było użytkowane od młodszej epoki kamiennej (1 obiekt), w najmłodszym okresie epoki brązu i wczesnej epoce żelaza (kultura pomorska, 3 obiekty), w okresie wczesnego średniowiecza (8 obiektów), późnym średniowieczu (1 obiekt) oraz w okresie nowożytnym od 2. połowy XVIII w., reprezentowanym przez większość odkrytych obiektów o charakterze osadowym oraz zabytków ruchomych.

Kolejne badania wykopaliskowe o charakterze ratowniczym w Sianowie przeprowadzone zostały w okresie od 3 listopada 2016 r. do 9 maja 2017. Wykonywane były również na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Szczecinie, badania prowadził Instytut Archeologii i Etnologii PAN, a pracami w terenie kierowali: dr Jarosław Bronowicki, Paweł Wiktorowicz i dr Leszek Żygadło.

Podczas wykopalisk archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 1 w Sianowie odkryto łącznie 12 drobnych, zdawkowych, nowożytnych monet, wybitych w okresie od XVIII do połowy XX w. Większość z nich wystąpiła na powierzchni stanowiska, gdzie w trakcie wyrównywania i oczyszczania powierzchni natrafiono na dziewięć pojedynczych egzemplarzy. Wśród nich można wyróżnić dwie monety polskie koronne Augusta III Sasa, dwie monety pruskie Fryderyka II, fenigi niemieckie z pierwszej połowy XX w., a także dwa nieczytelne destrukty. Kolejną niewielką pruską monetą z XVIII w. odkryto podczas doczyszczania powierzchni wykopu. Natomiast w obiektach pojawiły się tylko dwie monety. Pierwsza z nich to trzykrajcarówka śląska Fryderyka II, wybita w mennicy wrocławskiej, która wystąpiła w obiekcie nr A 83, na niewielkiej głębokości ok. 0–0,2 m. Ostatnia moneta, ale najlepiej zachowana ze wszystkich, pochodzi z obiektu A 97, gdzie na podobnej głębokości natrafiono na grosz saski Fryderyka Augusta II (Augusta III Sasa) z 1760 r. Najstarszą z odkrytych monet jest 1/48 talara (6 fenigów) króla Prus Fryderyka Wilhelma I z 1734 r., najmłodszy zaś jest hitlerowski fenig z 1940 r. Najwięcej egzemplarzy reprezentuje mennictwo wieku XVIII (polskie, pruskie i saskie) — co najmniej dziewięć, trzy kolejne monety pochodzą z pierwszej połowy wieku XX. Wśród odkrytych monet dominują emisje niemieckie królów Prus: Fryderyka I oraz Fryderyka Wilhelma I — w zbiorze znalazło się aż pięć. Obok nich wystąpiły cztery niewielkie monety polsko-saskie Augusta III Sasa: dwa miedziane grosze koronne z 1755 (?) r., bardzo zniszczony i nieczytelny miedziany szeląg koronny z lat 1749–1755 oraz

moneta saska o wartości 1/24 talara (grosz) z 1760 r. Interesująca w tym kontekście jest obecność monety bitej dla Śląska — pruskiej trzykrajcarówki z 1754 r.

Wszystkie numizmaty pochodzące z wykopalisk w Sianowie można zaliczyć do kategorii przypadkowych, zagubionych, obiegowych drobnych monet, będących w obrocie handlowym w okresie funkcjonowania badanego stanowiska. Obecność licznych emisji z XVIII w. może wskazywać na intensywne w tym okresie użytkowanie stanowiska, znajdującego się w obrębie Królestwa Prus. Występowanie monet polsko-saskich jest typowe zarówno dla tej epoki, jak i miejsca, w którym zostały odnalezione (Szczurek 2009, s. 126–158). Brak egzemplarzy wybitych w XIX w. można interpretować rozmaicie — ale jest prawdopodobne, że wówczas już nie użytkowano badanych obiektów. Znaleziska drobnych fenigów niemieckich z 1. połowy XX w. stanowią zapewne zupełnie przypadkowe zguby, potwierdzające oczywisty fakt użytkowania tych monet w Sianowie i okolicach.

Wykaz monet

1. *Brandenburgia-Prusy*, Fryderyk Wilhelm I (1713–1740), 1/48 talara (6 fenigów) 1734, Berlin.

Av. Koronowany monogram FWR, poniżej inicjały E·G·N·. Rv. 48 / EINEN / THALER / 1734

Bilon; lekko zgięty, drobne ubytki; 1,102 g; 19,0 mm; nr inw. 56/2016. Ar 54, ćw. A-D, z doczyszczania powierzchni, 15 IV 2016.

Neumann 23.

2. *Śląsk pruski*, Fryderyk II (1740–1786), 3 krajcary 1754, Wrocław.

Av. Popiersie króla w zbroi w prawo. FRIDERIC·BORUSS·REX. Rv. Pod koroną dwie tarcze herbowe z orłami, u góry 3, poniżej berło i litera B. Dookoła MONETA AR — GENTEA 1754

Srebro; 1,512 g; 19,5 mm; nr inw. 26/2016. Ar 54, ćw. A, ob. A 83, głęb. 0–0,20 m, 18 IV 2016.

Olding 304b, Neumann 264, Friedensburg, Seger 1027.

3. *Brandenburgia-Prusy*, Fryderyk II (1740–1786), 1 dobry fenig 1775(?) [1771–78], Berlin.

Av. Koronowany monogram FR, poniżej A. Rv. I między pięciolistnymi rozetkami, niżej GUTER / PFEN / 1775(?) [1771–78].

Bilon; skorodowany, 0,511 g; 14,0 mm; nr inw. 117/2016. Z równania powierzchni. Olding 154, Neumann 514.

4. *Brandenburgia-Prusy*, Fryderyk II (1740–1786), 1/48 talara (6 fenigów) 1774, Berlin.

Av. Koronowany monogram FR, poniżej A. Rv. 48 między pięciolistnymi rozetkami, niżej EINEN / THALER / 1774.

Bilon; korozja, porysowany; 1,216 g; 18,3 mm; nr inw. 117/2016. Z powierzchni. Olding 148, Neumann 512.

5. *Brandenburgia-Prusy*, Fryderyk II (1740–1786), 1/24 talara (grosz), 1782, Berlin.

Av. Koronowany monogram FR, rozdziela datę 17 – 82. Rv. 24 między pięciolistnymi rozetkami, niżej EINEN / THALER / A, poniżej dwie gałązki palmowe.

Bilon; 1,836 g; 20,0 mm; nr inw. 117/2016. Z czyszczenia powierzchni. Olding 140, Neumann 511.

6. *Niemcy*, II Rzesza (1871–1918); 1 fenig r.? (1873–1889), destruk. Miedź; 1,938 g; 18,3 mm; nr inw. 117/2016. Z czyszczenia powierzchni.

7. *Niemcy, republika (1919–1933)*; 1 fenig 1929, men. ?.
 Av. *DEUTSCHES REICH* REICHSPFENNIG; cyfra 1. Rv. Snopek zboża rozdziela datę 19 – 29.
 Miedź, skorodowany; 1,853 g; 17,5 mm. Nr inw. 117/2016. Z powierzchni.
 Arnold, Küthmann, Steinhilber 57.
8. *Niemcy, III Rzesza (1933–1945)*; 1 fenig 1940, Berlin.
 Av. Orzeł III Rzeszy, dookoła DEUTSCHES REICH 1940. Rv. Cyfra 1, dookoła REICHSPFENNIG, poniżej A.
 Cynk; drobne ubytki; 1,582 g; 17,4 mm; Nr inw. 117/2016. Z powierzchni.
 Arnold, Küthmann, Steinhilber 59.
9. *Saksonia (Polska), August III (1733–1763), grosz koronny r.? [1754–1755]*, Gubin.
 Av. Popiersie króla w zbroi i płaszczu w prawo, A[UGUSTU]S III REX POL. Rv. Koronowana tarcza pięciopolowa polsko-litewska z Orłem i Pogonią, w polu sercowym koronowany herb elektorów Saksonii. Poniżej litera H, dookoła EL.SAX. [17...]
 Miedź; skorodowany; 3,347 g; 20,3 mm; nr inw. 57/2016. 5 V 2016. Z powierzchni.
 Kahnt 699, Parchimowicz 1304.
10. *Saksonia (Polska), August III (1733–1763), grosz koronny r.? [1754–1755]*, moneta przepalona, destrukta.
 Miedź; 3,285 g; 20,0 mm; nr inw. 36/2016. 18.04.2016. Ar 52, ćw. D, ob. A97, głęb. 0–0,20 m.
11. *Saksonia (Polska), August III (1733–1763), szeląg koronny r.? [1749–1755]*.
 Av. Popiersie króla w prawo, dookoła [...]POL [...]. Rv. Słabo czytelny zarys dwu tarcz herbowych, dookoła EL[...]
 Miedź, znacznie skorodowany; 0,795 g; 14,5 mm; nr inw. 117/2016. Z powierzchni.
 Kahnt 702, Parchimowicz 1302.
12. *Saksonia, Fryderyk August II / August III (1733–1763)*; 1/24 talara (grosz) 1760, Lipsk.

Av. Koronowana okrągła 5-cio polowa tarcza polsko-litewska z Orłem i Pogonią, w polu sercowym dwupolowy herb elektorów saskich. Poniżej litery LDC, dookoła dwie gałązki palmowe. Rv. 24 / EINEN / THALER / 1760 / L, wokół dwie gałązki palmowe.
 Bilon; 1,743 g; 21,5 mm; nr inw. 36/2016. 18 IV 2016. Ar 52, ćw. D, ob. A97, głęb. 0–0,2 m.
 Gumowski 196, Kahnt 593.

BIBLIOGRAFIA

- Arnold P., KÜthmann H., Steinhilber D.
 1982 *Grosser deutscher Münzkatalog von 1800 bis heute*, München.
- Bronowicki J., Kamyszek L., Wiktorowicz P., Żygadło L.
 2017 *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku archeologicznym Sianów I (AZP 14-22/17), gm. Sianów, pow. koszaliński, woj. zachodniopomorskie, związanych z planowaną budową obwodnicy Koszalina i Sianowa na S-6 wraz z odcinkiem S-II od węzła „Bielice” do węzła „Koszalin Zachód” — etap III*, Wrocław.
- Friedensburg F., Seger H.
 1901 *Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit*, Breslau.
- Gumowski M.
 1910 *Monety sasko-polskie*, Kraków.
- Kahnt H.
 2010 *Die Münzen Friedrich Augusts II. von Sachsen/Polen 1733–1763*, Regensauf.
- Neumann E.
 1998 *Brandenburg-preußische Münzprägungen unter der Herrschaft der Hohenzollern 1415–1918*, Bd. 2, *Die Münzen des Königreichs Preussen unter der Herrschaft der Hohenzollern 1701–1918*, Köln.
- Olding M.
 1987 *Die Münzen Friedrich des Grossen*, Osnabrück.
- Parchimowicz J.
 2012 *Monety polskie 1545–1586, 1633–1864*, Szczecin.
- Szczurek T.
 2009 *Znaleziska monet z Deszczna. Historyczne i geograficzne aspekty numizmatyki partykularnej*, Gorzów Wielkopolski–Deszczno.

COINS FROM SIANÓW EXCAVATION (THE KOSZALIN DISTRICT)

(Summary)

The multicultural archaeological settlement site in Sianów (the West Pomeranian Voivodship) was explored in 2013–2017. The site was used from the early Palaeolithic era through the Bronze Age and the early Iron Age to the Middle Ages and the modern period. During the excavation 12 small, modern-time coins from the 18th and 20th centuries

were discovered. Most of them were found on the surface of the site and only two inside the examined objects. The find contains predominantly 18th century Polish, Saxon and Prussian coins, struck by the King of Poland and Elector of Saxony August III (1733–1763) and kings of Prussia: Frederick William I (1713–1740) and Frederick II (1740–1786).

Adres autora / The author's address:

Barbara Butent-Stefaniak

Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Gabinet Numizmatyczno-Sfragistyczny

50-139 Wrocław, ul. Szewska 37

barbara.butent-stefaniak@ossolineum.pl